

ข้อมูลทั่วไปของอำเภอ

ความเป็นมาของอำเภอนาดูน

ดงน้ำดุนเป็นแหล่งชุมนุมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด บรรดานายพรานทั้งมักจะไปล่าสัตว์ที่ดงน้ำดุนอยู่เสมอ เห็นเป็นทำเลอุดมสมบูรณ์เหมาะสมที่จะทำนาทำไร่ และสร้างถิ่นฐานได้ จึงได้นำพาลูกหลานไปสร้างบ้านเรือนอยู่ ณ ที่ดงน้ำดุน บรรดาบรรพบุรุษผู้มายึดดงน้ำดุนเป็นแหล่งทำมาหากินสร้างเรือนอยู่อาศัยแบ่งออกเป็น 4 สาย คือ

1. ล่ามแขก หมิ่นย้าย ขุนสะเนิน พรายจ็อก พรานอ้อด ย้ายมาจากบ้านต้นใหญ่ อำเภอ มลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ (ปีเวียงจันทร์แตก 2321) ได้มาล่าสัตว์ที่ดงน้ำดุน และได้ตั้งบ้านเรือนที่บ้านโนนส้มกบ แล้วจึงทยอยเข้าไปตั้งบ้านเรือนที่บ้านนาดูน ต่อมาได้ย้ายไปอยู่บ้านยางใกล้บ้านตากแดดหัวโพน จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เฒ่าเมืองจันแป้ เฒ่าขุนบรรเทา เฒ่าพระโอบาน ย้ายมาจากอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ได้เข้ามาตั้งบ้านอยู่ที่บ้านหนองแฮด
3. เฒ่าเชียงจำปาหรือบัวลา กอบมาตย์ ย้ายมาจากเหนือหลุมเลา เมืองเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ดงน้ำดุน แต่อยู่ได้ไม่นานก็ย้ายกลับบ้านเหนือหลุมเลาตามเดิม
4. พรานไต้ (ศรีจันทร์) พรานทินวงศ์เดิมอยู่บ้านทองหลาง (ดงใหญ่) อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม ได้นำพาลูกหลานมาตั้งบ้านเรือนที่บ้านนาดูน ปกครองลูกหลานเรื่อยมาแต่พรานไต้ไม่ได้เป็นตาแสง ผู้ได้เป็นตาแสง (ก้านัน) คือตาแสงแหมบ (ก่า) ต่อจากนั้นก็มีการสืบทอดกันมาคือตาแสงแก้วหรือหารทอง ติวตาแสง สุและขุนผดุง (เชียงหนู) ปัตตายะโส นับตั้งแต่ขุนผดุงเริ่มมีนามสกุล

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าบรรพบุรุษผู้มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ดงน้ำดุนหรือหนองคูนั้น ล้วนแต่มีเชื้อสายเป็นนายพราน โดยยึดน้ำดุนเป็นแหล่งทำมาหากินและอาศัยหนองน้ำดุนเป็นแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค ลูกหลานที่สืบเชื้อสายใช้นามสกุลอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่โคตรล่ามแขก ศรีจันทร์ กอบมาตย์ ทินวงศ์ปัตตายะโส เป็นต้น หนองน้ำดุน หรือหนองคู ปัจจุบันอยู่ทางทิศเหนือบ้านนาดูนด้วยอาศัยหนองคูแห่งนี้เอง จึงได้เรียกชื่อบ้านว่าบ้านหนองคูหรือบ้านนาดูนในกาลต่อมา

อำเภอนาดูน เดิมเป็นหมู่บ้านที่ได้ยกฐานะให้เป็นตำบลมีชื่อว่า “ตำบลนาดูน” อยู่ในความปกครองของอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม ปี พ.ศ. 2512 ได้รับการยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอและได้ยกฐานะเป็นอำเภอตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2522

คำขวัญของอำเภอ

“พระธาตุนาคนุณศูนย์รวมจิตใจ
วิจิตรสวนวลัยรุกขเวช
ลือเลื่องอารยธรรมจัมปาศรี”

น้ำตุนใสศักดิ์สิทธิ์
เขตปรางค์กู่สันตรัตน์คู่เมือง

สภาพทั่วไป

ลักษณะที่ตั้ง

อำเภอนาคนุณ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดมหาสารคาม มีระยะทางห่างจากที่ตั้งของจังหวัดประมาณ 65 กิโลเมตร

เนื้อที่

อำเภอนาคนุณมีเนื้อที่ประมาณ 248.499 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 155,280.63 ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลบ้านหวาย ตำบลหัวเรือ อำเภอลำปุม จังหวัดมหาสารคาม
ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลนาสีนวล อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหัวเรือ อำเภอลำปุม ตำบลดอกลำ
อำเภอลำปุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลบ้านกู่ อำเภอสามชัยและตำบลหนองโพธิ์
อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

แผนที่จังหวัดมหาสารคาม

แผนที่อำเภอนาคนุณ

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มสลับกับมอหรือเนินเป็นบางแห่ง ไม่มีภูเขาไม่มีแม่น้ำไหลผ่านสภาพดินทั่วไปเป็นดินปนทราย ซึ่งขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ และในบางพื้นที่มีเกลือสะสมอยู่ในดินทำให้เกิดปัญหาดินเค็ม ซึ่งไม่เหมาะสมต่อการใช้สอยที่ดินด้านการเกษตร

พื้นที่และการใช้ประโยชน์

พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 98 เป็นที่ดินเพื่อการเกษตรซึ่งราษฎรใช้ทำนา ทำไร่ ทำสวน รวมทั้งการเลี้ยงปศุสัตว์ การใช้ประโยชน์ในที่ดิน อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ถ้าหากปริมาณน้ำฝนมีมากจะมีการทำการเกษตรเต็มพื้นที่ ถ้าฝนตกมีปริมาณน้อยการใช้ประโยชน์ในที่ดินจะลดลง

ภูมิอากาศ

ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นมรสุม มี 3 ฤดู คือ

- ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงปลายเดือนพฤษภาคม ฤดูนี้อากาศร้อนจัด
- ฤดูฝนเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนกันยายนส่วนมากแล้วปริมาณน้ำฝนต่อปีน้อย
- ฤดูหนาวเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมส่วนมากลมจะพัดแรงอากาศหนาว

ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ

ส่วนกลาง	ส่วนภูมิภาค	รัฐวิสาหกิจ	ส่วนท้องถิ่น
1. โรงพยาบาลนาาดูน 2. สำนักงานสรรพากร เขตพื้นที่ 3. ศูนย์บริหารการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอนาาดูน 4. สำนักงานวัฒนธรรม อำเภอนาาดูน 5. สถานีตำรวจภูธรนาาดูน	1. ที่ทำการปกครองอำเภอนาาดูน 2. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนาาดูน 3. ที่ดินอำเภอนาาดูน 4. เกษตรอำเภอนาาดูน 5. สาธารณสุขอำเภอนาาดูน 6. สัสดีอำเภอนาาดูน	1. ไปรษณีย์ อำเภอนาาดูน 2. ไฟฟ้าอำเภอนาาดูน 3. ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	1. เทศบาลตำบลนาาดูน 2. เทศบาลตำบลหัวดง 3. เทศบาลตำบลหนองไผ่ 4. อบต.ดงบัง 5. อบต.ดงดอน 6. อบต.ดงยาง 7. อบต.หนองคู 8. อบต.กุ้งสำริด 9. อบต.พระธาตุ

การปกครอง

แบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2547 เป็น 9 ตำบล 94 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่บ้าน/ ตำบล	หัวดง	หนองคู	ดงยาง	ดงดวน	นาคูน	กุ้งสันตรัตน์	ดงบัง	หนองไผ่	พระธาตุ
หมู่ที่ 1	หัวดง	โพนทอง	ดงยาง	แดงโพง	นาคูน	ยางอีไล	หนองปลิง	หนองไผ่	โพธิ์ทอง
หมู่ที่ 2	หนองซำ	หนองแต่น้อย	หนองโปรง	หนองบัวน้อย	หนองโง้ง	กุ้ง	ยาง สะอาด	ลั่นฟ้า	โกทา
หมู่ที่ 3	โนนหูลิง	โนน มะเกลือ	หนองแคน	หนองยาง น้อย	หนองกลางโคก	ดงสวรรค์	วังตุ๋	โนนเห็ดโค	นาหาด
หมู่ที่ 4	หนองซำ	หนองบ้าน	ยางดินเหลือง	หนองจิก	หนองเม็ก	หนองแคนน้อย	แก่น้อย	หนองบัวคู	ดงน้อย
หมู่ที่ 5	โคกกลาง	เหล่าจั่น	โคกเครือ	โคกยาว	โสภมวง	หนองทุ่ม	ดงบัง	ด้ามขวาน	ดงน้อย
หมู่ที่ 6	โคกเพิ่ม	หนองโนทับ ม้า	หัวฝาย	นาฝาย	หนองบัว พัฒนา	สระบัว	โนนเขวา	หนองนกคู่	โปพาน
หมู่ที่ 7	ดอนตู	โนนชาด	โนนตาล	เหล่าส้มลม	หนองโนใต้	หนองเปลือยน้อย	หนอง พอก	อีเล้ง	หนองจิก
หมู่ที่ 8	โคกสูง	ชี้ไถ่	หนองผง	คำแก้ว	โนนสะอาด	ดอนก่อ	ดงบัง	หนองบัวน้อย	โต้น
หมู่ที่ 9	วังบอน	ร่วมใจ 2	เครือซุด	โคกยาว	จัมปาศรี	โนนเมือง	โนนเขวา		
หมู่ที่ 10	หนองหิน	น้อยหนอง วาง	หลุบควัน	นาเจริญ	หนองกลางโคก				
หมู่ที่ 11	หนองสม	โนนเขวา	เมืองหงส์						
หมู่ที่ 12	หนองฝาง	โพนทอง							
หมู่ที่ 13	หนองยาง น้อย	เหล่าจั่น							
หมู่ที่ 14	โคกกลาง	หนองบ้าน							
หมู่ที่ 15	หนองหิน								

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 9 แห่ง

ลำดับที่	ตำบล
1	เทศบาลตำบลนาคูน
2	เทศบาลตำบลหัวดง
3	เทศบาลตำบลหนองไผ่
4	ดงยาง
5	ดงควน
6	กุสินทรรัตน์
7	ดงบัง
8	พระธาตุ
9	หนองคู

ประชากร

มีประชากรทั้งสิ้น 36,643 คน แยกเป็นชาย 16,293 คน หญิง 16,371 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ยต่อพื้นที่ประมาณ 131 คน/ตารางกิโลเมตร

ประชากรสามารถแยกเป็นรายตำบลได้ดังนี้

ลำดับที่	ตำบล	ชาย(คน)	หญิง(คน)	รวม(คน)	หมายเหตุ
1	นาคูน	2,328	2,300	4,628	
2	หนองไผ่	1,939	1,926	3,865	
3	หนองคู	2,874	2,868	5,742	
4	ดงบัง	1,355	1,346	2,701	
5	ดงควน	2,003	2,019	4,022	
6	หัวดง	2,562	2,580	5,142	
7	ดงยาง	2,174	2,174	4,348	
8	กุสินทรรัตน์	1,910	1,879	3,789	
9	พระธาตุ	1,478	1,455	2,933	
รวม		16,352	16,280	32,605	

สภาพทางเศรษฐกิจ

การเกษตรกรรม

อำเภอมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 121,868.50 ไร่ ครอบครัวยุทธ จำนวน 7,498 ครอบครัว

สภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่

สำคัญ แยกเป็นดังนี้

ที่	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ผลผลิตเฉลี่ย (ก.ก./ไร่ ปี)	จำนวนครัวเรือน ที่ปลูก
1	ข้าวนาปี	119,756	420	7,498
2	มันสำปะหลัง	3,288	2,500	440
3	อ้อยโรงงาน	2,508	14,000	372

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอนาตาล)

ตำบลหวดง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	หวดง	140	122	257	277	534	2,307	1,986				13	265
2	หนองข่า	88	80	195	192	387	1,337	1,176				10	102
3	โนนหลิง	34	27	76	74	150	527	490				4.80	12
4	หนองข่า	78	54	182	162	344	635	572				5.75	5
5	โคกกลาง	113	75	206	202	408	1,468	1,311	68		4	14	85
6	โคกเพิ่ม	122	106	235	255	490	1,046	1,782	28			6.50	77
7	ดอนตู	104	83	217	216	433	1,020	1,754	16.75	35		8.75	86
8	โคกสูง	82	54	172	164	336	1,147	981	20			8	105
9	วังบอน	108	82	239	226	465	1,602	1,500				5.25	18
10	หนองหิน	66	52	133	141	274	760	608				11.25	5
11	หนองลิ้ม	59	52	109	107	216	976	917				7	25
12	หนองผาง	86	78	174	167	341	1,187	986				8	105
13	หนองยางน้อย	18	14	40	38	78	648	520				2.25	4
14	โคกกลาง	63	52	124	151	275	886	762				7	65
15	หนองหิน	101	93	203	208	411	1,520	1,413				16.75	45
รวม		1,262	1,024	2,562	2,580	5,142	18,977	16,854	132.75	35	4	125	1,003

ตำบลดงยาง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	ดงยาง	128	122	269	260	529	1,533	1,475				4	54
2	หนองโปรง	98	80	174	180	254	1,267	1,197	35	15		3	17
3	หนองแคน	31	27	61	69	130	599	529	14		3	7	56
4	ยางดินเหลือง	138	54	313	306	619	1,719	1,645				14	60
5	โคกเครือ	146	75	296	312	608	2,027	1,950				5	72
6	หัวฝาย	67	106	157	130	287	1,475	1,285	10	1		8	171
7	โนนตาล	49	83	99	91	190	841	761				3	77
8	หนองผาง	126	54	262	275	537	1,795	1,696				4	95
9	เครือซูด	104	82	229	228	457	1,300	1,150	2			0.5	147.5
10	หลุบควัน	127	52	247	255	502	2,170	1,965	46	42	6	8	104
11	เมืองหง	34	93	67	68	135	393	306	8.5	1		1	76.5
รวม		1,048	1,024	2,174	2,174	4,348	15,119	13,959	115.5	59	8	67.5	930

ตำบลหนองคู

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำปะ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	โพนทอง	99	82	209	232	441	1,722	1,250	85	110	22	11	244
2	หนองแต่น้อย	90	79	207	216	423	1,546	1,111	61	8		9	351
3	โนนมะเกลือ	92	73	217	212	429	1,134	738	76	6		4	310
4	หนองป้าน	69	53	148	138	286	2,833	2,567	98	64		20	84
5	เหล่าจัน	113	74	227	220	447	1,661	1,287	170	108	80	6	10
6	หนองโนทับม้า	159	126	367	355	722	2,555	2,149	143	118	46	18	82
7	โนนชาด	29	17	62	71	133	429	378	30			10	11
8	ชี้เก้า	50	39	116	118	234	531	352	64	9		34	72
9	ร่วมใจ 2	127	65	244	242	486	1,295	1,014	100	81		27	64
10	น้อยหนองแขวง	130	96	304	283	587	2,595	2,159	140	12		8	207
11	โนนเขวา	36	31	97	84	181	547	382	66	28		14	57
12	โพนทอง	125	99	273	293	566	2,521	1,961	248	123	50	25	114
13	เหล่าจัน	80	55	178	165	343	1,538	1,328	93	52		15	45
14	หนองป้าน	101	75	225	239	464	1,637	1,401	166	45	5	8	12
รวม		1,300	964	2,874	2,868	5,742	19,994	18,077	1,549	764	202	209	1,726

ตำบลนาตุน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำปะ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	นาตุน		92	301	450	648	1,648	1,229	15	10		28	244
2	หนองโง้ง		132	338	327	665	2,201	2,021	5	5		15	351
3	หนองกลางโคก		62	144	145	289	1,905	1,468	365	30	193	291	310
4	หนองเม็ก		72	190	179	369	1,665	1,533		8		37	84
5	โสภม่วง		75	407	411	818	1,036	960				8	10
6	หนองบัวพัฒนา		81	237	229	466	1,196	865		120		37	82
7	หนองโนใต้		84	200	179	379	2,427	1,836	255		31	175	11
8	โนนสะอาด		35	78	85	163	5,11	464				16	72
9	จัมปาศรี		37	204	204	407	962	410				7	64
10	หนองกลางโคก		67	174	164	407	1,698	1,357	185	78	62	107	207
รวม			737	2,291	2,279	4,570	15,249	12,143	825	251	280	721	1,726

ตำบลดงดอน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำปะ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	แดงโพง	110	64	241	225	466	1,975	1,576				25	261
2	หนองบัวน้อย	93	80	231	216	447	1,456	1,110	91.25			21	119
3	หนองยางน้อย	40	27	89	80	169	551	438	15			5.75	54
4	หนองจิก	33	24	72	72	144	683	80	49			4.75	41
5	โคกยาว	144	124	322	343	665	3,488	2,366	285		34	62	901
6	นาฝาย	92	71	174	173	347	1,434	1,175	49			21	74
7	เหล่าสัมลม	67	56	128	139	267	1,390	1,203	25	9		25	85
8	คำแก้ว	161	134	355	362	717	2,478	1,203			28	72	104
9	โคกยาว	113	99	251	247	498	3,533	2,216	253		5	27	1,021
10	นาเจริญ	80	62	140	162	302	1,478	1,182	84			12	180
รวม		933	741	2,003	2,019	4,022	1,8466	11,266	851.25	9	67	275.5	2,840

ตำบลกู่สันตรัตน์

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำปะ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	ยางอีไล	166	108	363	344	707	2,625	2,228	5			28	21
2	กู่	81	64	157	158	315	1,042	778				13	30
3	ดงสวรรค์	80	52	194	193	387	916	776	15			20	26
4	หนองแคน	110	97	250	254	504	811	641	33			19	13
5	หนองห่ม	71	66	167	161	328	1,061	970				28	40
6	สระบัว	151	109	280	286	566	1,971	1,761			15	52	116
7	หนองเปือยน้อย	111	93	213	218	431	1,218	983				30	25
8	ดอนก่อ	112	103	224	215	439	1,639	1,306				32	157
9	โนนเมือง	28	18	62	50	112	303	262				3	20
รวม		910	710	1,910	1,879	3,789	11,586	9,705	53		15	225	448

ตำบลดงบัง

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำปะ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	หนองปลิง	63	52	101	136	237	1,324	1,275				8	41
2	ยางสะอาด	197	122	246	267	513	1,962	1,834				16	112
3	วังคู	24	20	52	45	97	449	254				4	191
4	แก่น้อย	75	68	159	157	316	1,340	1,270				8	62
5	ดงบัง	137	92	241	204	445	2,240	2,125				6	109
6	โนนเขวา	45	38	92	89	181	820	763				11	46
7	หนองพอก	46	38	96	102	198	833	745				9	79
8	ดงบัง	95	85	195	179	374	2,407	2,346				12	49
9	โนนเขวา	88	78	173	167	340	2,556	2,431	35		15	18	57
รวม		770	706	1,355	1,346	2,701	13,933	13,043	35		15	92	746

ตำบลพระธาตุ

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำปะ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	โพธิ์ทอง	71	31	101	97	198	648	519				5	124
2	โกทา	154	125	318	301	619	2,650	2,340				20	290
3	นาหาด	158	136	300	283	583	2,860	2,552	5			20	283
4	ดงน้อย	86	65	148	173	321	1,050	875				11	164
5	ดงน้อย	44	30	79	78	157	843	603	9			18	213
6	ปอพาน	52	48	106	111	217	1,361	853	80			16	412
7	หนองจิก	137	125	334	295	629	2,282	1,898				25	359
8	ไต้น	51	48	92	117	209	961	775				6	180
รวม		753	608	1,478	1,455	2,9333 310	12,655	10,415	94			121	2,025

ตำบลหนองไผ่

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ครัวเรือน ทั้งหมด	ครัวเรือน เกษตรกร	จำนวนประชากร			พื้นที่ ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร (ไร่)					พื้นที่อื่น (ไร่)
				ชาย	หญิง	รวม		ข้าว	มันสำปะ	อ้อย	ยางพารา	ไม้ผลา	
1	หนองไผ่	143	91	260	283	543	2,223	2,004				12	207
2	ลิ้นฟ้า	150	85	323	303	626	2,194	2,010				10	174
3	โนนเห็ดโค	174	95	331	329	660	2,116	1,884			20	5	207
4	หนองบัวคู	141	113	310	308	618	2,319	2,030				16	273
5	ด้ามขวาน	68	61	144	142	286	1,168	1,036				2	130
6	หนองนกคู่	143	87	296	292	588	1,937	1,710				4	223
7	อิลิ่ง	89	32	197	199	396	1,183	1,047				2	134
8	หนองบัวน้อย	38	28	78	70	148	683	743				2	118
รวม		946	592	1,939	1,926	3,865	13,823	12,464			20	53	1,466

การปศุสัตว์

ข้อมูลจำนวนสัตว์

สัตว์ที่เลี้ยง	จำนวนตัว
กระบือ	1,863
โค	11,246
สุกร	4,742
เป็ด	21,479
ไก่	124,482
สุนัข	2,960
แมว	385

(ที่มา : หน่วยปฏิบัติการปศุสัตว์อำเภอหาดใหญ่)

ทรัพยากรป่าไม้

มีป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่

- ป่าสงวนหนองคูนาตอน อยู่เขตติดต่อระหว่างอำเภอหาดใหญ่ - อำเภอเขาชะเมา - อำเภอเขาชะเมา
- ป่าโคกคงเค็ง ซึ่งเป็นที่ตั้งของพุทธมณฑลอีสาน พระบรมธาตุหาดใหญ่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถาบันวิจัยรุกขเวช

ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของพระธาตุหาดใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ ๕๔๓ ไร่ ๒ งาน ๒๓ ตารางวา อยู่ในความควบคุมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพาณิชย์

- มีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง
- มีธนาคาร จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.)
- มีสหกรณ์ จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรอำเภอหาดใหญ่ จำกัด

การบริการ

- มีโรงแรม จำนวน 5 แห่ง
- สถานบริการและเริงรมย์ จำนวน - แห่ง

การท่องเที่ยว

ประเภทแหล่งท่องเที่ยว

- โบราณสถาน

กุสั่นตรัตน์

ตั้งอยู่ตำบลกุสั่นตรัตน์ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 4 กม. สร้างด้วยศิลาแลง เป็นอุโบสถศาลที่สร้างตามพระบรมราชโองการของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พระมหากษัตริย์ขอมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นปราสาทหินที่มีปรากฏประธานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นด้านหน้าไปทางตะวันออกมีบรรณาลัย ซึ่งเป็นที่เก็บคัมภีร์ทางศาสนา ทางด้านมุขตะวันออกเฉียงใต้หันหน้าเข้าหาปรากฏประธานอาคารทั้ง 2 ล้อมรอบด้วย

กำแพงซึ่งมีซุ้มประตูทางด้านตะวันออกอีกที่หนึ่ง ส่วนทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของพระประธานเป็นสระน้ำซึ่งก่อด้วยศิลาแลงลดชั้นลงไปตามลำดับ

กุสันทรัตน์จะเป็นที่ประดิษฐานรูปเคารพ หรือหอสวดมนต์ ในพระพุทธศาสนานิกายมหายานจากการขุดแต่งเมื่อปี พ.ศ. 2515 พบประติมากรรมหินทราย 32 องค์ เช่น พระวัชรธรทำด้วยหินทรายสีเขียว 1 องค์ พระพุทธรูปนาคปรก 2 องค์ ลักษณะศิลปะแบบบายน ได้มีการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 52 ตอนที่ 75 วันที่ 8 มีนาคม 2478 ประกาศกำหนดขอบเขตโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 155 วันที่ 21 ตุลาคม 2525 พื้นที่ 5 ไร่ 3 งาน 93 ตารางวา

กุ๋นอย

ตั้งอยู่ห่างจากกุสันทรัตน์ไปทางทิศตะวันออกประมาณ 500 เมตร ลักษณะการก่อสร้างเหมือนกุสันทรัตน์แต่มีขนาดเล็กกว่า โบราณวัตถุที่ขุดพบสมัยลพบุรีมีหลายชิ้น ชิ้นที่สวยงามที่สุดเป็นเทวรูปพระอิศวรพระนารายณ์ และเศียรเทวรูปทำด้วยหินทราย

ในปี 2543 ได้รับจัดสรรงบประมาณเงินกู้โครงการลงทุนเพื่อสังคม (Sip) เป็นเงินจำนวน 10,317,800 บาท เพื่อขุดแต่งขุดค้นโบราณคดี อนุรักษ์และพัฒนาทั้งหมด (ขณะนี้อยู่ในระหว่างจัดจ้าง) แนวทางพัฒนาควรขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการขยายเส้นทางเข้าถึง ป้ายชื่อบอกระยะทางของโบราณสถาน

อนึ่ง โครงการปรับปรุงและพัฒนาโดยรวมจะไม่มุ่งเน้นไปยังสถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวแหล่งใดแหล่งหนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่แหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งให้พร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่งของอำเภอนาดูนมีระยะทางที่ไม่ห่างไกลกัน สามารถที่จะเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่งได้โดยใช้เวลาไม่มาก ดังนั้น จึงควรปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้ให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น เช่น กุ๋นบ้านแดง ตำบลหนองคู ศาลานางขาว ตำบลกุสันทรัตน์

ศาลานางขาว

ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาดูนในทางทิศตะวันออกประมาณ 4.5 กิโลเมตร และอยู่ทางทิศตะวันออกของบ้านกุ๋ ตำบลกุสันทรัตน์ ตามหลักฐานเดิมและซากปรักหักพังที่ปรากฏ สันนิษฐานว่าศาลานางขาวเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาหรือปฏิบัติกิจทางศาสนา ในบริเวณดังกล่าวยังมีหลักฐานอื่น ๆ ซึ่งเป็นซากปรักหักพังลักษณะคล้ายคอกม้า หรือโรงช้าง หลักฐานที่คงอยู่ปัจจุบันคือเสาไม้ที่เป็นเพนียดช้าง สาเหตุที่เรียกว่า“ศาลานางขาว” นั้นเนื่องจากการได้มีการขุดค้นพบเทวรูป ปางอุมมา ทำด้วยศิลาขาว จึงได้ตั้งชื่อศาลาตามเทวรูปที่ค้นพบ ได้ขุดพลศิลาจารึก 1 หลัก และสูง 21 เซนติเมตร กว้าง 9 เซนติเมตร

หนา 4.50 เซนติเมตร มีอักษรจารึกอยู่จำนวน 14 บรรทัด

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์

เป็นบ่อน้ำที่มีน้ำผุดขึ้นมาจากพื้นดินตลอดเวลา ไม่มีแห้งเหือด บ่อน้ำแห่งนี้อยู่ในนาของชาวบ้านจึงเรียกว่า นาน้ำดุน หรือนาดูน และเรียกหมู่บ้านในบริเวณใกล้บ่อน้ำแห่งนี้ว่า บ้านนาดูน บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอนาดูนไปทาง ทิศเหนือประมาณ 3.5 กิโลเมตร จังหวัดมหาสารคามได้ทำพิธีอัญเชิญน้ำศักดิ์สิทธิ์จากบ่อน้ำแห่งนี้เข้าร่วมพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ (5 ธันวาคม 2530) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน อำเภอนาดูนได้พัฒนาปรับปรุงบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์โดยสร้างด้วยอิฐฉาบเรียบเป็นรูป 8 เหลี่ยมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.50 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตร และปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับปรุงภูมิทัศน์ ซึ่งได้รับงบประมาณจากจังหวัด 2,000,000 บาท

สถาบันวิจัยวลัยรุกเข

สถาบันวิจัยวลัยรุกเข อำเภอนาดูน ตั้งอยู่บริเวณด้านตะวันออกของพระธาตุนาดูน ประกอบด้วยพื้นที่ประมาณ 543 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา หน่วยงานนี้ได้เริ่มดำเนินงานเมื่อปี พ.ศ. 2532 โดยจัดแสดงการถ่าย

ทอดทางเทคโนโลยีเกี่ยวกับชีวิตของคนอีสาน อันเป็นการเชื่อมโยงระหว่างวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ภายในสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวชนาดูน ประกอบด้วยหน่วยงานที่รับผิดชอบ

▶▶ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ

บริเวณพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติได้จัดแสดงความรู้และจัดสื่อในด้านการอนุรักษ์เกี่ยวกับสภาพธรรมชาติของภาคอีสาน เช่น ดินและพันธุ์อีสานประเภทต่าง ๆ การจัดแสดงสภาพธรรมชาติอีสานดังกล่าวได้ดำเนินการในอาคาร นอกจากนี้ยังมีโรงฝึกอบรมและเรือนเพาะชำกล้าไม้

▶▶ พิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน

พิพิธภัณฑ์บ้านอีสาน เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและจัดแสดงชีวิตความเป็นอยู่รวมทั้งแสดงการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของชาวอีสาน โดยอาศัยกระบวนการผลิตผลทางการเกษตร เป็นสื่ออธิบายโดยแบ่ง บริเวณต่าง ๆ ดังนี้ หมู่บ้านอีสาน โรงเกวียน แปลงนาข้าว เวทีกลางแจ้ง พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมมรดกน้ำ ตลาดอีสานและบริเวณที่พักอาศัย

ส่วนสำคัญที่จัดแสดงชีวิตความเป็นอยู่และการถ่ายทอดเทคโนโลยี จากภูมิหลังของชาวอีสาน คือ หมู่บ้านอีสาน ซึ่งประกอบด้วยบ้านอีสานรูปแบบเดิมจากชุมชนต่าง ๆ ภาคอีสาน ภายในบ้านแต่ละหลังได้จัดแสดงเครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนขั้นตอนการผลิตสิ่งของชาวอีสาน โดยเกี่ยวข้องกับพืชชนิดต่าง ๆ เช่น ข้าว ฝ้าย หม่อน สมุนไพร ราน ไม้ และไม้ที่ใช้สอยผ้า รวมทั้งไม้ที่ใช้ประกอบเครื่องดนตรี เป็นต้น

▶▶ พระธาตุนาดูน

เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2522 ได้ขุดพบสถูป บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ สถูปทำด้วยสำริด แยกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนตัวสถูปหรือองค์ระฆังทำด้วยสำริดมีลักษณะคล้ายระฆังหรือโอคว่ำ สูง 12.1 เซนติเมตรแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือตอนตัวสถูปหรือองค์ระฆังซึ่งเป็นส่วนที่บรรจุพระอังคาร (ขี้เถ้า) เทียนและดอกไม้ ตอนคอสถูปหรือคอระฆังซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ที่บรรจุผอบพระบรมสารีริกธาตุ

2. ส่วนยอดทำด้วยทองสำริดกลมตัน ทำเป็นปล้องไฉนลูกแก้วและปลียอด ตอนต้นทำเป็นเกลียวสามารถปิดประกบกับส่วนตัวองค์สถูปได้พอดี มีความสูง 12.3 เซนติเมตร เส้นรอบวง 3.5 เซนติเมตร

ผอบชั้นที่ 1 ทำด้วยทองสำริดสูง 1.4 เซนติเมตร เส้นรอบวง 3.5 เซนติเมตร

ผอบชั้นที่ 2 ทำด้วยเงิน สูง 1.1 เซนติเมตรเส้นรอบวง 3.4 เซนติเมตร

ผอบชั้นที่ 3 ทำด้วยทองคำเป็นชั้นในสุด

สูง 1 เซนติเมตร เส้นรอบวง 2.5 เซนติเมตร

ภายในผอบทองคำมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุ 1 องค์ มีลักษณะเป็นเกล็ดสีขาวขุ่น ขนาดเท่าเมล็ดข้าวสารหักครึ่ง หล่อเลี้ยงไว้ด้วยน้ำมันจันท์เมื่อเปิดออกมาจะมีกลิ่นหอมมาก ผอบทั้ง 3 ชั้น จะบรรจุซ้อนกันอยู่ คือ ผอบทองคำจะซ้อนอยู่ในผอบเงิน ผอบเงินจะซ้อนอยู่ในผอบทองสำริด ทุกผอบมีฝาปิดอย่างมิดชิดและรวมบรรจุอยู่ในคอระฆัง

หลังจากที่ขุดพบพระบรมสารีริกธาตุแล้ว รัฐบาลและชาวจังหวัดมหาสารคามจึงได้ร่วมกันก่อสร้างพระธาตุนาดูนขึ้น ๗๗๗๗ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีเป็นประธานวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2548 ณ บริเวณที่สาธารณะโคกดงเค็ง เนื้อที่ 902 ไร่ โดยมีลักษณะประยุกต์จากสถูปจำลองที่ประดิษฐานไว้ในองค์พระธาตุ เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2530

รูปลักษณะพระธาตุนาดูน จำลองแบบสถูปทองสำริดที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นศิลปทวารวดี มีความสูงจากฐานถึงยอด 50.50 เมตร ขนาดฐาน 35.70 เมตร กรมศิลปากรเป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างใช้งบประมาณ 7,580,000 บาท ตัวองค์พระธาตุแบ่งออกเป็น 16 ชั้น ลักษณะการก่อสร้างเป็นแบบคอนกรีตเสริมเหล็กผนังภายนอกทำด้วยหินล้าง

- ข้อมูลด้านการศึกษา

สถานศึกษาสังกัด	จำนวน โรงเรียน	จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
ศพท.มค.เขต 2 (ประถม)	31	284	305	5,176
ศพท.มค.เขต 2 (มัธยม)	3	50	73	1,930

- ระบบการศึกษานอกโรงเรียน

กลุ่มสนใจ	8	กลุ่ม
วิชาชีพพระยาสัน	3	กลุ่ม
ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน	63	แห่ง
ห้องสมุดประชาชน	1	แห่ง

- การศึกษาอื่น ๆ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม	-	แห่ง
ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	1	แห่ง
หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	2	แห่ง

❗ การศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

- การศาสนา ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ
- ศาสนาอื่น ๆ
- มีสถานบันหรือองค์กรทางศาสนา

วัด, ที่พักสงฆ์	จำนวน	59	แห่ง
มัสยิด	จำนวน	-	แห่ง
ศาลเจ้า	จำนวน	-	แห่ง

- ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี

มีระบำจำปาศรีและประเพณีงานนมัสการพระธาตุนาดูนประจำปี ซึ่งอยู่ในช่วงวันมาฆบูชา

ของทุกปี

! การสาธารณสุข

(1) มีการให้บริการด้านสาธารณสุข โดยมีสถานบริการ ดังนี้

- โรงพยาบาล ขนาด 30 เตียง จำนวน 1 แห่ง
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 1 แห่ง
- สถานีอนามัยประจำตำบล / หมู่บ้าน จำนวน 12 แห่ง
- สำนักงานส่วนมาเลเรีย จำนวน - แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน จำนวน - แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 4 แห่ง

(2) จำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุข

- แพทย์ จำนวน 4 คน
- ทันตแพทย์ จำนวน 2 คน
- เภสัชกร จำนวน 3 คน
- พยาบาล จำนวน 35 คน
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 56 คน
- เจ้าหน้าที่อื่น ๆ จำนวน 25 คน
- อาสาสมัครสาธารณสุข (ผสส,อสม.) จำนวน 572 คน

(3) อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

(4) หอกระจายขี้ฉี่ จำนวน 94 แห่ง ครอบคลุมได้ร้อยละ 100

การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อสื่อสารระหว่างอำเภอและจังหวัด รวมทั้งการคมนาคมภายในตำบล และหมู่บ้านมีรายละเอียด ดังนี้

1. ทางหลวงแผ่นดิน มหาสารคาม - พยัคฆภูมิพิสัย
2. ทางหลวงแผ่นดิน นาตูน - นาเชือก
3. ทางหลวงชนบท บ้านโคกสูง อ.นาตูน - บ้านโนนรัง
อำเภออย่างสีสุราษฎร์ (กรมโยธาธิการ)
4. ทางหลวงชนบท บ้านหนองโนใต้ อำเภอนาตูน - บ้านนาข่า อำเภอวาปีปทุม (ร.พ.ช)
5. สำหรับเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างตำบลและหมู่บ้านเป็นสภาพถนนลูกรัง จำนวน 51 สาย
 - ตำบลหนองไผ่ 5 สาย
 - ตำบลภูสันตริตัน 8 สาย
 - ตำบลดงบัง 5 สาย
 - ตำบลหัวดง 10 สาย
 - ตำบลดงดวน 7 สาย
 - ตำบลหนองคู 5 สาย
 - ตำบลนาตูน 1 สาย
 - ตำบลดงยาง 6 สาย
 - ตำบลพระธาตุ 4 สาย

การโทรคมนาคมติดต่อสื่อสาร

- (1) มีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข จำนวน 1 แห่ง
- (2) มีการให้บริการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ โดยมีจำนวนคู่สาย 60 สาย
- (3) มีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าภูมิภาคจังหวัด จำนวน 1 แห่ง

การสาธารณูปโภค

- (1) มีการประปาระดับอำเภอและตามตำบล หมู่บ้าน ดังนี้
 - การประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 1 แห่ง
 - ประปาหมู่บ้าน จำนวน 71 แห่ง
- (2) แหล่งน้ำกิน - น้ำใช้ ประเภทอื่น
 - บ่อน้ำบาดาล จำนวน 171 บ่อ
 - บ่อน้ำตื้น จำนวน 107 บ่อ

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรดิน

ลักษณะสภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินทราย ปะปนดินเกลือบางแห่งทำให้ความอุดมสมบูรณ์ในดินมีน้อยส่งผลต่อการเกษตร ทำให้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร

ทรัพยากรน้ำ

ไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่มีเพียงสระเก็บน้ำ ฝายน้ำล้น ห้วย หนอง 60 แห่ง ซึ่งจะมีปริมาณน้ำมากในฤดูฝนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนฤดูร้อนแหล่งน้ำหลายแห่งไม่สามารถเก็บน้ำไว้ได้

ทรัพยากรป่าไม้

อำเภอนาดูนมีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ ได้แก่

- ป่าสงวนหนองคูนาดูนอยู่เขตติดระหว่างอำเภอนาดูน - อำเภอนาเชือก - อำเภอนาป่าชุม
- ป่าโคกคงเค็งซึ่งเป็นที่ตั้งของพุทธมณฑลอีสาน อำเภอ

นาดูน ที่มีความหลากหลาย